

збереження життя і здоров'я, нормального психічного стану і дієздатності працівника при високій ефективності вирішення ними професійних завдань.

Список літератури: 1. Барко В. І. Психологія управління командою міліцейського підрозділу : навч. посіб. / В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, П. П. Підюков. – К. : РВЦ НАВСУ ; КЮІ, 2006. – 228 с. 2. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ / за ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : НАВСУ, 1998. – 178 с. 3. Ірхін Ю. Б. Організація та здійснення психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України : навч. посіб. / Ю. Б. Ірхін. – К. : РВВ КЮІ, 2005. 4. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників ОВС (професійно-психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів) / Д. О. Александров, Г. О. Юхновець, Л. І. Казміренко та ін. – К., 2002. 5. Психологія і тактика дій працівників міліції в ситуаціях озброєної протидії з боку злочинців : метод. рек. – К. : ДНДІ МВС України, 2011. – 75 с.

Одержано 14.04.2013

УДК 159.9

Віталій Вікторович Асоцький,

*науковий співробітник Науково-методичного центру
навчальних закладів МНС України*

ДІАГНОСТИКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ НАЧАЛЬНИКІВ КАРАУЛІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

В статті викладені основні результати дослідження інтелектуальних якостей начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України. В межах дослідження інтелектуального компоненту розглянуті такі параметри як «загальний рівень інтелектуальних здібностей» та «інтелектуальна лабільність».

Так як професійна діяльність начальника караулу оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ОРС ЦЗ ДСНС України) передбачає наявність певних професійно-важливих якостей, знань і умінь при діях у надзвичайних ситуаціях.

Нами було проведено дослідження щодо професійно-важливих якостей начальників караулів ОРС ЦЗ. В дослідженні приймали участь 162 начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України у віці від 21 до 34 років, стаж служби в ОРС ЦЗ МНС (ДСНС) України – від 4 до 15 років, на займаній посаді – від 1 до 11 років, освіта неповна вища (бакалавр) та повна вища (спеціаліст, магістр). Усіх досліджених було розділено на три групи професійної успішності («Успішні», «Середні», «Неуспішні»), що включає рівень суб'єктивного професійного досвіду фахівця, розвиток його професійно-важливих якостей, стаж роботи за спеціальністю та особливості його особистості.

Проведений аналіз професійно-важливих якостей начальника караулу ОРС ЦЗ ДСНС України дозволив об'єднати їх в загальні групи:

✓ **Емоційно-вольові якості** (готовність до ризику; нервово-психічна стійкість; стресостійкість; тривожність; самовладання та наполегливість);

✓ *Інтелектуальні якості* (загальний рівень інтелектуальних здібностей; інтелектуальна лабільність);

✓ *Управлінські якості* (відповідальність; організаторські якості та лідерські якості).

Більш детально розглянемо інтелектуальні якості фахівця ДСНС України. В межах дослідження інтелектуального компоненту ми розглядали два основних параметра «загальний рівень інтелектуальних здібностей» та «інтелектуальну лабільність».

Виходячи з того, що на ОРС ЦЗ ДСНС України покладено багато різноманітних функцій щодо забезпечення безпеки населення та проведення ліквідації надзвичайних ситуацій різного походження, то всі працівники цієї служби, особливо начальники караулів, повинні мати розвинені знання з різних областей побутової та наукової сфери.

Так, за отриманими даними можна сказати, що загальний рівень інтелектуальних здібностей у начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України знаходиться на високому рівні. Так, серед начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України було виявлено значно менші показники за усіма шкалами серед представників успішної групи досліджуваних. Це підтверджується достовірними розходженнями між показниками шкал на рівні значимості $p \leq 0,05$.

Неуспішна група досліджуваних начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України має нижчі показники за шкалою «узагальнення та аналіз інформації» ніж успішні та середньо успішні ($t = 2,36$; $t = 2,29$ відповідно, при $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що значно складніше оперувати з новою інформацією, аналізувати її, швидко робити висновки.

Значні розходження було виявлено і серед показників за шкалою «гнучкість розумових процесів» між успішною та неуспішною групою досліджуваних ($t = 2,23$ при $p \leq 0,05$). Так, начальники караулів ОРС ЦЗ ДСНС України з успішним рівнем виконання професійних завдань значно швидше та легше переключаються при вирішенні декількох завдань одночасно, можуть швидше знайти вирішення у нестандартних ситуаціях ніж їх неуспішні колеги.

Наступну низку розходжень було виявлено за шкалою «просторова уява». Так, начальники караулів ОРС ЦЗ ДСНС України з неуспішним рівнем виконання професійних завдань демонструють значно нижчі показники просторової уяви ніж їх успішні та середньо успішні колеги ($t = 2,67$; $t = 2,14$ відповідно, при $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що неуспішним начальникам караулу ОРС ЦЗ ДСНС України значно складніше моделювати картину надзвичайної ситуації в уяві, оперувати з її окремими об'єктами та деталями.

За шкалою «розподіл та концентрація уваги» також було виявлено значні достовірні розходження між показниками успішної та неуспішної групи досліджуваних ($t = 2,16$, при $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що успішні начальники караулів значно легше вміють концентрувати увагу на декількох об'єктах, людях, або ситуаціях та підтримувати її належний рівень.

Таким чином, хочемо зазначити, що спостерігається пряма залежність рівня розвиненості інтелектуальних здібностей з рівнем успішності виконання професійних завдань.

Наступним кроком дослідження інтелектуальних якостей особистості начальника караулу ОРС ЦЗ ДСНС України стало вивчення такої складової як «інтелектуальна лабільність».

Отримані результати дозволили виявити ряд достовірних розходжень у виразності показників рівнів інтелектуальної лабільності начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України. Було встановлено, що середній рівень інтелектуальної лабільності достовірно рідше зустрічається у групі середньоуспішних та неуспішних начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України ($\varphi=1,917$, при $p\leq 0,05$ та $\varphi = 2,445$ при $p\leq 0,01$, відповідно). Це говорить про те, що серед усіх досліджуваних начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України значно більше середніх показників інтелектуальної лабільності мають представники успішної групи (48,30 % проти 31,80 % та 24,30 відповідно).

Як не дивно, але високий рівень інтелектуальної лабільності мають начальники караулів ОРС ЦЗ ДСНС України з незначним рівнем успішності виконання професійних обов'язків (54,0 % від усієї досліджуваної групи неуспішних начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України). Але такі відмінності не підтверджуються достовірністю математичних розходжень.

Хочемо зазначити, що у порівнянні з середньоуспішними та неуспішними начальниками караулів ОРС ЦЗ ДСНС України успішні демонструють значно нижчі показники низького рівня інтелектуальної лабільності. Так, з низьким рівнем інтелектуальної лабільності лише 5,01 % успішних начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України проти 18,91 % – середньоуспішних та 21,7 % неуспішних. Це підтверджується на рівні значимості $p\leq 0,01$.

Інтелектуальна лабільність обумовлює здатність особистості до навчання, перенавчання, оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками. Виходячи з отриманих даних методики, можна сказати, що найбільш ефективним професійне навчання буде для фахівців з успішним та середнім рівнем професійної успішності виконання професійних завдань.

Так, за отриманими даними інтелектуальних якостей можна сказати, що загальний рівень інтелектуальних здібностей у начальників караулів ОРС ЦЗ ДСНС України знаходиться на високому рівні. Зазначимо, що спостерігається пряма залежність рівня розвиненості інтелектуальних здібностей з рівнем успішності виконання професійних завдань.

Одержано 24.04.2013